

[Ana Popović](#), mag. musicol.

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku

[Blanka Gigić Karl](#), univ.spec.oec.,mag.mus.

Umjetnička akademija u Osijeku

STUDIJA SLUČAJA: FESTIVAL KRŠĆANSKOG KAZALIŠTA

Afirmativna religijska (kršćanska) tematika u amaterskoj glazbenoj i scenskoj praksi

SAŽETAK: Duhovnost i kultura su povezane još od najranijih dana ljudske povijesti. Ako pratimo kronološki glazbene stilove, uočit ćemo da gotovo svi skladatelji provode duhovne elemente kroz svoja umjetnička djela. Religijski obredi iskazani kroz liturgiju objedinjuju sakralnu glazbu i duhovni tekst. Izvorište nalaze u narodu pa ih nerijetko vežemo uz tradicijsku kulturu i baštinu koja dakako ima svoju umjetničku vrijednost. U suvremenoj praksi susrećemo umjetnički amaterizam kroz festivalizaciju narodne kulturne baštine. Ovaj rad istražuje povezanost afirmativne religijske tematike kao pozitivne vrijednosti s umjetnošću i kulturom, osobito glazbenom i kazališnom. Znanstveno istraživanje smo proveli koristeći adekvatne znanstvene istraživačke metode. U teorijskom smo se dijelu oslonili na metode analize i sinteze relevantne znanstvene literature. U empirijskom dijelu istraživanja fokusirali smo se na festivale kršćanskog kazališta kao suvremeni kulturni izričaj. U tom dijelu istraživanja primijenili smo metodu analize slučaja.

Hvarsko pučko kazalište, "Prikazanje sv. Lovrinca mučenika", foto: Promo

Afirmativna religijska (kršćanska) tematika

Sintagma afirmativna religijska tematika u kontekstu ovog rada označava pozitivne (afirmativne) vrijednosti koje su poticane u okviru kršćanske religije, kao dominantne u europskom kulturnom krugu. Kako objašnjava Nikčević: „Kršćanski svjetonazor vladao je u europskom društvu do 19. stoljeća. Riječ je o sustavu u kojem je na vrhu bio Bog i vjera koji su tumačili svijet, ispod njega bio je kralj koji je bio predstavnik države/društva, a na trećem mjestu bio je otac, glava obitelji koji se definirao iz časti. Pojedinaac je uvijek bio podređen nekom višem cilju. Umjetnost je takvo shvaćanje odražavala pa je u pojedinoj epohi dominirala određena tema te se srednji vijek bavio Bogom (prikazanja), barok kraljem i državnim vlašću (Calderon, *Život je san*), a 18. i 19. stoljeće ocem i obiteljskom zajednicom (melodrame, pučke igre, dobro skrojene komadi)“^[1]. Afirmativna religijska (kršćanska) tematika, kao odraz kršćanskog svjetonazora^[2] pojavljuje se u mnogim oblicima: u duhovnoj glazbi, kazalištu, književnosti, te tradicijskim običajima vezanim uz prakticiranje religije.

Religija i kultura u europskom kulturnom okruženju i kršćanskom kontekstu

Religija i kultura su čvrsto povezani pojmovi. Kako ističe Mihaljević: „U početku ljudske kulture odnos između religije i kulture bio je skoro istoznačan kada je kultura svoje utemeljenje, stvaralaštvo, snagu, opravdanje i smisao nalazila u kultu, u religiji. U povijesti istraživanja religijska posebnost rješava se u kulturnoj općenitosti tako se danas samo govori o kulturi, društvu ili pak o kolektivnom mentalitetu. S obzirom na odnos između kulture i religije, može se zapravo istaknuti da su religija i kultura prije svega imale isto ishodište (kult), zatim tijekom povijesti taj odnos postaje paralelnim svjetovima religije i kulture i na kraju u suvremenoj prosvjetiteljskoj kulturi odnos između kulture i religije izražava suprotstavljene svjetove“^[3]. U našem europskom podneblju kršćanstvo igra ključnu ulogu, kako u svakodnevnom životu ljudi, tako i u oblikovanju kulture i tradicije. Obzirom da je do početka srednjeg vijeka kršćanstvo gotovo u potpunosti istisnulo sve druge religije (Milanski edikt 313. godine^[4], Teodozijeve edikt 380. godine), kršćanska liturgija i paraliturgija uskoro je ostala jedini religijski izvor duhovnosti, a njezino prakticiranje jedini službeni religijski rituali koji su se javno izvodili. Ne čudi stoga da je kršćanstvo uvelike odgovorno za sve duhovne i ritualne prakse koje se izvode na ovim prostorima do današnjih dana^[5].

Afirmativna religijska (kršćanska) tematika u suvremenoj umjetničkoj glazbenoj praksi

Kršćanska tematika u umjetničkoj glazbenoj praksi dobro je poznata i dokumentirana. Gotovo svi veliki (i ne samo veliki) skladatelji pisali su sakralnu i duhovnu glazbu, kroz gotovo sva stilska razdoblja u povijesti glazbe. Umjetnički aspekt sakralne i duhovne glazbe te kvaliteta sakralnih i duhovnih djela predmet su mnogih istraživanja, a u Hrvatskoj postoji i *Sveta Cecilija*: časopis za sakralnu glazbu i glasilo Instituta za crkvenu glazbu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s Hrvatskim društvom crkvenih glazbenika^[6]. Međutim, u ovom radu nećemo analizirati glazbena djela nastala pod utjecajem afirmativne religijske (kršćanske) tematike, već ćemo se baviti aktivnom izvođačkom praksom. Obzirom da je profesionalna produkcija ovakvog tipa puno manja i puno bolje dokumentirana od amaterske, predmet našeg istraživanja bit će amaterska izvođačka praksa vezana uz kršćansku tematiku.

Duhovnost i ritualnost u kršćanskom kontekstu na području Hrvatske

Hrvatske zemlje su povijesno uvijek bile na razmeđu. Uslijed crkvenog raskola 1054. godine našle su se između Istočne i Zapadne Crkve. Za vrijeme Osmanlijske okupacije bili smo „bedem kršćanstva“ na granici s islamom; na našem području preklapala su se područja austrijskog i ugarskog dijela Austro-

Ugarskog carstva. U dvadesetom stoljeću na našem području socijalizam se miješao s kapitalizmom, a posljedice takvog „života na razmeđu“ vidljive su i danas. S kulturološkog gledišta to nam je omogućilo da postanemo svojevrsni europski „meltingpot“ i u svoj identitet uklopimo utjecaje svih tih strujanja na različitim područjima: u kulturi, tradiciji, umjetnosti, gastronomiji, pa i duhovnosti i ritualnosti.

Tako je primjerice nastalo glagoljaštvo, jedinstvena pojava u svijetu, gdje se zapadni obred vrši na vernakularnom jeziku poput istočnoga [7]. Glagoljaštvo se aktivno prakticiralo do 20. stoljeća, pa čak i nakon što se koncilski izjednačilo latinsko i bogoslužje na vernakularnim jezicima [8]. Osim kulturnog i religijskog prelamanja Istočne i Zapadne Crkve, paralelno s pojavom protestantizma u Europi, i na našem području razvile su se te ideje i kultura. Prisutnost svih ovih utjecaja obogatila je i umjetničku praksu vezanu uz rituale i duhovnost. Unatoč tome što je Hrvatska danas izrazito katolička zemlja, utjecaji svih okolnih kultura vidljivi su i danas.

Duhovnost i ritualnost izvan liturgije: tradicijska kultura i baština

Kada govorimo o prakticiranju duhovnosti i ritualnosti, uglavnom mislimo na liturgiju, prvenstveno na misna slavlja i događaje koji ga prate. Religija je, međutim, imala i još uvijek ima veliki utjecaj na tradicijsku kulturu i baštinu u širem smislu. Tako u različitim krajevima hrvatske nalazimo običaje koji nisu usko vezani uz liturgiju i smatraju se dijelom naše nacionalne baštine a korijene im možemo pronaći u kršćanskim i poganskim ritualima. Tako, u narodnoj kulturnoj baštini primjerice, postoje brojni običaji vezani uz crkvenu godinu i godišnja doba. Umjetnička i kulturna vrijednost tih običaja danas je prepoznata, te se nastoji očuvati, prvenstveno kroz rad amaterskih kulturno-umjetničkih društava okupljenih pod krovnom organizacijom: Hrvatski sabor kulture [9].

Festivalizacija: suvremena praksa očuvanja umjetničkog amaterizma

Dvadeseto stoljeće svjedočilo je festivalizaciji narodne kulturne baštine, a ta praksa nastavljena je i u 21. stoljeću. Prema Ceribašić: „Upravo je produkcija smotri folklor, koja je u nas ujedno i najvažnijim poljem primjene etnomuzikoloških i etnokoreoloških znanja, uvelike sudjelovala u kanoniziranju tradicijske glazbe, tj. profiliranju žanrova i stilova koji su ovjerenim tradicijama, kao i profiliranju izvođača koji su ovjerenim nositeljima tradicije, za razliku od onih koji to nisu. Istodobno su stručnjaci smotri stekli status poznavatelja tradicije. Pripremanje za nastupe i nastupi na folklornim smotrama i festivalima su tijekom 20. stoljeća postali najvažnijim prostorom tradicijske glazbe – njezinim autentičnim prostorom, premda i prostorom specifičnih uzusa i okvira, kao i prostorom snažne potpore očuvanju tradicijske glazbe“ [10]. U istom tekstu Ceribašić zaključuje: „Od 1990-ih se oblikuje koncepcija kulturne raznolikosti, koja podrazumijeva umnažanje legitimnih baština, žanrova, nositelja tradicija, festivalskih programa i okvira, institucija i mehanizama potpore, da bi se posljednjih godina pojavile i naznake pomaka prema baštinizaciji tradicije“ [11]. Važnost festivalizacije naglasile su i Škrbić Alempijević i Kelemen na pozvanom predavanju u okviru 15. međunarodnog festivala čipke, Lepoglava, 2011 [12]. Tom su prilikom istaknule i da takve manifestacije mogu imati veliku ulogu u razvoju kulturnog turizma, kao i u oblikovanju kulturnog identiteta pojedinog mjesta. Tradicija duhovne glazbe i običaja, kao sastavni dio hrvatskog kulturnog identiteta, nije zanemarena u procesu festivalizacije. Obzirom da su kršćanske religijske vrijednosti uvelike zastupljene u gotovo svoj tradicijskoj kulturi i baštini, možemo tvrditi da je cjelokupna amaterska kulturno-umjetnička produkcija zapravo promicanje kršćanskih religijskih vrijednosti. Ta tvrdnja ponešto je preinterpretirana, međutim postoje i specijalizirani festivali koji se bave očuvanjem tradicije isključivo s religijskog stajališta koji su vrlo zastupljeni u ukupnoj produkciji ove vrste, a koji potvrđuju tendenciju očuvanja religijske tematike u amaterskoj glazbenoj i scenskoj praksi.

Duhovnost u amaterskoj glazbenoj i scenskoj praksi

Osim njegovanja tradicijske i amaterske umjetnosti koju potiče Ministarstvo putem Hrvatskog sabora kulture i koja nije direktno vezana uz duhovnost, postoje i brojni festivali koji su čvršće vezani uz Crkvu i aktivno promiču kršćanske duhovne vrijednosti kroz umjetnost u suvremenim okvirima. Tako postoje brojni festivali duhovne glazbe, primjerice pakrački „Hodočašće u došašće“[\[13\]](#), zadarski „Svjetlost dolazi“[\[14\]](#), krapinski „KRAPINAFest“[\[15\]](#), splitski „Sudamja fest“[\[16\]](#) i hrvatski festival duhovne glazbe „Cro patria“[\[17\]](#), vodnjanski dječji festival duhovne glazbe „Iskrice“[\[18\]](#), riječki festival popularne duhovne glazbe „Vidfest“[\[19\]](#). Brojnost ovih festivala ukazuje na to da je duhovna amaterska umjetnička praksa vrlo zastupljena u ukupnoj amaterskoj kulturno-umjetničkoj praksi u Hrvatskoj.

U ovom radu baviti ćemo se zagrebačkim „Festivalom kršćanskog kazališta“[\[20\]](#) jer kazalište, slično kao i tradicija rituala u prošlosti, ujedinjava više vidova umjetnosti.

Studija slučaja: Festival kršćanskog kazališta

Ovaj festival odabran je za analizu prvenstveno jer pruža primjer dobre prakse. Festival organizira Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca. Održava se svake godine, a u tijeku su pripreme za četvrto izdanje. Organiziran je kako bi ponudio presjek suvremene prakse amaterskog (a i profesionalnog) kazališta iz perspektive kršćanskog svjetonazora.

Svrha i cilj Festivala kršćanskog kazališta

„Publici koja je izgubila volju za odlaskom u kazalište kršćanski teatar mogao bi vratiti vjeru da postoje predstave na koje možete odvesti supružnika, prijatelja ili djecu i svi skupa izaći uzdignute glave“[\[21\]](#) riječi su red. prof. Sanje Nikčević na početku teksta u kojem propitkuje smisao kršćanskog kazališta danas. Autorica ističe: „unatoč tome što su religiozni žanrovi poput prikazanja izašli iz mode nakon srednjeg vijeka, kazalište afirmativne religiozne tematike stalno živi – i u profesionalnom i u amaterskom kazalištu“[\[22\]](#).

Današnja kazališna praksa može se dovesti u vezu s grčkim teatrom iz 5. st. Pr. Kr. koji se razvio iz Dionizijevog rituala i to prvenstveno po društvenoj funkciji: kazalište odražava vladajući svjetonazor društva. Od srednjeg vijeka do 19. stoljeća taj je svjetonazor na našem području bio gotovo isključivo kršćanski. U 20. stoljeću svjetonazor se potpuno promijenio: postao je dominantno znanstveni i okrenut prema propitivanju vlastite slobode pojedinca i njegove kritike društva. Definiranje festivala kao kršćanskog stoga je potrebno, jer označava povratak ili, bolje rečeno, pronalaženje novog tijeka u promicanju afirmativnih duhovnih vrijednosti u okvirima kršćanskog svjetonazora. Ovdje ćemo ponovo citirati Nikčević, koja kaže: „kršćanski u ovom svjetonazorskom smislu znači afirmativno kazalište i prema biblijskim temama (motivima, likovima) i prema svijetu kao dijelu Božjega plana i prema čovjekovu mjestu u njemu. Riječ je o predstavama koje publici pokazuju kako se nositi s problemima, kako s iskušenjima, one joj pomažu da život prihvati i shvati, da život živi. Nakon njih osjeća se uzvišeno, ojačano, bez obzira je li sadržaj bio komičan ili tragičan“[\[23\]](#). Kako je navedeno na službenim stranicama festivala: „Festival kršćanskog kazališta pokrenut je 2015. godine iz potrebe za vidljivošću predstava nastalih ne samo iz kršćanskog svjetonazora nego i iz duhovne inspiracije. Naime, i taj svjetonazor i ta inspiracija izbačeni su iz glavne struje europskog i hrvatskog kazališta ali postoje na rubovima zbog potrebe samih kazališnih stvaratelja i publike. Kada se na prvi natječaj javilo preko dvadeset grupa s nekoliko odličnih predstava, bilo je očito da festival može biti kazališno relevantan i organiziran prema pravilima struke, što je drugi festival 2016. do kraja potvrdio“[\[24\]](#).

GLLUGL: "Pekel na zemli", foto: Promo

Program i tijek Festivala kršćanskog kazališta

Na prvom festivalu izvedene su sljedeće predstave [\[25\]](#):

1. Denis Peričić: *Pekel na zemli*, režija i izvedba: Filip Eldan, Nikša Eldan i Nino Pavleković, Umjetnička akademija u Osijeku
2. E. A. Poe: *Krabulja crvene smrti*, režija: Nikolina Marinić, izvodi: Bjelokaz 1, Bjelovar
3. Thornton Wilder: *Naš grad*, režija: Ivan Lotar, izvodi: Kazališna skupina Studentskog zbora Katoličkoga bogoslovnog fakulteta *Prosopon*, Zagreb
4. Silvana Dragun: *Feniks*, režija: Ante Nadomir, izvodi: Rubina Sarajlić, Dramski studio Ilirik, Split
5. Daniele Ricci: *Život za život*, režija: Richard Simonelli, izvodi: Zbor Kolbe i Novo svitanje, Zagreb
6. Petar Berke: *Kinč osebjuni*, režija: Jovica Šego, izvodi: Dramska grupa pri Ogranku Matice hrvatske u Mariji Bistrici

7. Trpimir Jurkić: *Zapisi iz nevremena* (izbor iz kolumni i intervjuja Branka Sbutege), izbor, režija i izvedba: Trpimir Jurkić, Scena 55, HNK Split.

Festival se održao u dvorani sv. Franje na zagrebačkom sv. Duhu i trajao je sedam dana: od 30. svibnja do 5. lipnja, 2015. Predstave su morale zadovoljiti umjetničke kriterije koje je postavilo tročlano povjerenstvo koje su činili: prof. dr. sc. Sanja Nikčević, mr. sc. Tanja Popec i dr. sc. fra Josip Blažević (kao predstavnik organizatora), čime je osigurana kvaliteta izvedbi. Izvođači su bili i amateri i profesionalci, a izbor predstava poprilično šarolik: od suvremene verzije prikazanja (*Pekel na zemli, Kinč osebnjuni*), do svezvremenske američke drame „Naš grad“. Zastupljeno je i više različitih žanrova: od monodrame (*Zapisi iz nevremena, Feniks*), preko lutkarstva (*Pekel na zemli, Krabulja crvene smrti*), do mjuzikla (*Život za život*). Dodatnu vrijednost festivala čini činjenica da je povjerenstvo dalo priliku mladim autorima i studentima.

Drugo izdanje festivala (2016.) promijenilo je dinamiku izvođenja: festival se održao prva dva vikenda u lipnju. Na programu se našlo čak 10 predstava[26]:

1. 250. jubilarna izvedba predstave *Prikazanje sv. Lovrinca mučenika*, režija Marin Carić, izvodi Hvarsko pučko kazalište (Hvar)
2. *Blažena Ozana ili biti s Bogom, dovoljno je za sreću*, monodrama, autorski projekt s. Barbare Bagudić o životu bl. Ozane Kotorske (Dubrovnik)
3. Stjepan Tomić: *Oproštaj od Gospodina*, monodrama u režiji i izvedbi Dubravka Sidora o životu svećenika Stjepana Kranjčića; Udruga S. Kranjčić (Križevci)
4. Daniele Ricci: *Život za život*, mjuzikl o životu poljskog sveca Maksimilijana Kolbea koji je u najgorem vremenu (u koncentracijskom logoru) iz milosrđa žrtvovao svoj život za drugog; režija Robert Bošković, izvodi Ansambl Kolbe (Zagreb)
5. Đuro Zrakić: *Svi me vole, samo tata ne*, režija Inka Salopek, Kazališna skupina Prosofon (KBF, Zagreb)
6. *Prvi grijeh*, autorski projekt Antonije Šašo (završni ispit iz lutkarstva pod mentorstvom Tamare Kučinović i Ljudmile Fedorove); Umjetnička akademija u Osijeku (UAOS)
7. *Kad ruke progovore*, lutkarsko-plesna predstava na pjesmu grupe SecretGarden *You raise me up / Ti dižeš me*; kreacija i režija Antonia Šašo, izvode JesusFreakz, mladi župe Tijela Kristova (Sopot, Zagreb)
8. Tibor Martan: *Ozana*, režija Tibor Martan, izvodi Dramska grupa Osnovne škole Visoko (Visoko, Hrvatsko zagorje)
9. *Oče naš*, plesna predstava, autorski projekt Senke Baruške (Lovran)
10. Tin Ujević: *Ispit savjesti*, monodrama u režiji i izvedbi Roberta Kurbaše (Split)

Programsko povjerenstvo u drugom izdanju festivala držalo se provjerenog recepta: amateri i profesionalci bili su ravnopravno zastupljeni u programu. Festival je ponovo bio održan u dvorani svetoga Franje na Svetom Duhu. Iznimka je bila mjuzikl *Život za život* koji je bio izveden u rasprodanom Hrvatskom narodnom kazalištu u zagrebu. Selektorica programa za drugo izdanje festivala ponovo je bila priznata teatrologinja red. prof. Sanja Nikčević. Njenim riječima: „Kad smo složili program shvatili smo da on odražava dvije dominantne teme o kojima se inače puno govorilo u javnosti: milosrđe i posvećeni život“[27]. Kao i u prvom izdanju, program je bio raznolik, kako po žanru i formi (monodrame, plesne i lutkarske predstave, mjuzikli, prikazanja, predstave većih

ansambala), tako i po trajanju (od pet minuta do dva sata). Izvođači su također bili raznoliki; kako po dobi (od osnovnoškolaca do umirovljenika), tako i po vokaciji: amateri su dolazili iz redova osnovnoškolaca, studenata i redovnica, a profesionalci su bili netom završeni studenti, mladi afirmirani ali i stariji i dobro poznati glumci. Novina u programu bio je razgovor publike i izvođača nakon svake predstave. Iako se festival održao u Zagrebu, nije imao lokalni karakter: izvođači su došli iz svih krajeva Hrvatske. Valja napomenuti da je festival otvoren jubilarnom 250. izvedbom srednjovjekovnog „Prikazanja sv. Lovrinca mučenika” u režiji Marina Carića. Postojanje takve predstave i njezina izvedba na ovom festivalu, može poslužiti kao dokaz da se festival kršćanskog kazališta oslanja na tradiciju kršćanskog kazališta od srednjeg vijeka do danas[28].

<https://youtu.be/3MB3qcd7Oxc>

Antonia Šašo, *Prvi grijeh*

Treći festival kršćanskog kazališta (2017.) slijedio je format predstavljen prethodne godine: obuhvatio je prva dva vikenda u lipnju. Na festivalu su izvedene sljedeće predstave[29]:

1. Igor Grubišić: *Moj život*, koreodrama, režija: Igor Grubišić, izvodi: Dramsko plesna skupina Ruđerica, Osijek
2. fra. Nikola Drlječan/ Marija Cerovac/Ivana Hrkać: *Sv. Franjo, manji brat na putu mira duše*, mjuzikl, režija: fra Nikola Drlječan, izvodi: Grupa Prosopon (KBF, Filozofski fakultet, Fakultet prometnih znanosti), Zagreb
3. Venko Andonovski: *Svetica u tami*, režija: Ivana Peroš, izvodi: Centar za kulturu, u ulozi Majke Terezije: Kostadinka Velkovska
4. 5 kratkih igrokaza o svecima koje su napisali učenici: Što je tvoje blago?
Tibor Martan: *Blago* (izazovi izbora pred mladima), Anita Platnjak i Marija Tukša: *Obloček* (bl. Ozana Kotorska), Doroteja Adamić: *Štefek* (križevački vlč. Stjepan Kranjčić), Leona Šturbek: *Susret s anđelima* (s. Marija Klaudija Boellein, varaždinska uršulinka), Tibor Martan: *Sv. Juraj*; umjetničko i pedagoško vodstvo: Tibor Martan; izvode: Dramska družina Ozana, Dramska grupa OŠ Visoko
5. Miro Gavran: *Ivan Krstitelj i njegovi prijatelji*, režija: fra. Ivan Penavić, izvodi: FRAMA, Posušje, BIH
6. Bojan Ban i Karlo Bernik: *Dvije kokoške*, mentor: Maja Lučić Vuković, izvodi: UAOS, Osijek
7. Selma Lagerlöf: *Legende o Kristu*, režija: Damir Mađarić, izvodi: DK Branko Mihaljević, Osijek
8. Fra. Ante Marić: *Veronikin rubac*, režija: Marijan Grbavac, izvodi: Dramska udruga Proložac/Split
9. Siniša Glavašević: *Priče iz Vukovara*, monodrama, režija i izvedba: Pere Eranović, HNK Split
10. Gilbertle Mouël: *Bog u Metrou*, režija i dramatisacija: Nataša Roginek, izvodi: Dramska grupa OŠ I. Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec
11. Nataša Roginek i s. Marija Bilanović: *Odvažna žena Maria de Mattias*, režija i dramaturgija: Nataša Roginek, izvodi: Dramska grupa PŠ Salinovec i Dramska grupa OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec
12. Željko Kavali: *Druga šansa*, režija: Ružica Kavali, izvodi: Apostoli ljubavi, Slavonski Brod

Centar za kulturu Trešnjevka, "Svetica u tami", foto: cekate.hr

Osim ponovnog proširenja u vidu broja predstava, treće izdanje festivala ponudilo je i popratni program. Održane su četiri radionice:

1. s. Ljubica Radovac: *Bibliodrama*
2. Senka Baruška: *Tijelo kao Božji dar u pokretu, plesu i molitvi*
3. Nataša Roginek i Silvija Čavlek: *Dramske igre i vježbe u nastavi Katoličkog vjeronauka*
4. Irena Kolar Vudrag: Radionica dramskog pisanja: *Dramatizacija priče i rad na liku*

Osim radionica, festival je ponudio i predstavljanje dva autora:

1. Krešimira Tičića, čovjeka koji je pisao kršćanske mjuzikle kada to nije mogla biti vijest u novinama i
2. Božidara Prosenjaka kroz tri monodrame prema njegovoj prozi: *Sijač sreće* (izvedba: Dubravko Sidor), *Divlji Konj* (izvedba: Tomislav Svetić) te *Divlji konj* (izvodi Rajko Bundalo)

Studenti UAOS, "Kokošja posla", foto: Promo

Osim značajnog proširenja programa, treće izdanje festivala i geografski se proširilo: osim u dvorani sv. Franje na sv. Duhu, predstave su održavane u Histrionskom domu i Centru za kulturu Trešnjevka. Program je ostvaren uz potporu Ministarstva kulture i Grada Zagreba. Selektorica trećeg izdanja ponovo je bila red. prof. Sanja Nikčević, koja je vodila računa da program slijedi smjernice postavljene na prva dva izdanja. Naglasak je opet bio na raznolikosti i visokoj kvaliteti. Sudjelovali su kvalitetni profesionalci: Kostadinka Velkovska u ulozi Majke Tereze i Pero Eranović u monodrami *Priče iz Vukovara*. Osječka lutkarska scena bila je predstavljena s dvije predstave: *Dvije kokoške* u izvedbi studenata lutkarstva i *Legende o Kristu* u izvedbi glumaca iz osječkog dječjeg kazališta. Amaterske izvedbe obuhvatile su sve dobne skupine, od osnovnoškolaca, preko srednjoškolaca i studenata do odraslih. Grupe su bile iz svih dijelova Hrvatske, a sudjelovala je i dramska grupa iz Posušja, dajući festivalu internacionalni karakter. U već tradicionalnoj maniri, bile su zastupljene različite forme i žanrovi: od monodrame i koreodrame do mjuzikla i klasične drame.

Dječje kazalište Branka Mihaljevića u

Osijeku, "Legende o Kristu", foto: Promo **Medijska pokrivenost festivala**

Sva tri izdanja festivala bila su dobro medijski pokrivena. Sanja Nikčević preuzela je i ulogu promotora, te je u nekoliko opširnijih tekstova opisala i popratila festivale[30]. Osim toga, toj problematici posvetila je i nekoliko znanstvenih članaka, dajući tako festivalu profesionalni legitimitet[31]. Službene stranice festivala dobro su organizirane: osim što se sve informacije mogu lako pronaći, u press kutku dostupni su kraći i duži tekstovi objava za medije, kao i najave i osvrti na sve događaje[32]. Uz to, na stranicama se nalazi i opsežan i relevantan *press clipping*[33], a festival ima i aktivnu Facebook stranicu koju prati 1112 ljudi[34].

Smjernice za budućnost

Budućnost festivala čini se sigurnom. Festival je zaživio, te se nije dogodilo da nakon prvog izdanja splasne entuzijazam, što možemo vidjeti i u povećanju i obogaćivanju svakog novog izdanja festivala. Za očekivati je da se uz festival u narednim godinama organizira i stručni ili znanstveni skup koji bi pratio problematiku kršćanskog kazališnog amaterizma, pogotovo obzirom na značajnu ulogu koju red. prof. Sanja Nikčević ima u organizaciji festivala.

Vrijedno je istaknuti da su osječki umjetnici (kako amateri, tako i profesionalci) sudjelovali u sva tri izdanja festivala s čak pet predstava. Ako uzmemo u obzir da je posljednjih godina, zajedno s otvaranjem studija glume i lutkarstva u Osijeku zaživjela i osječka kazališna scena, logično bi bilo očekivati sličan projekt i u Osijeku.

Zaključak

Afirmativna religijska tematika (koja je od srednjeg vijeka na našim prostorima bila kršćanska) bila je *mainstream* kazališne produkcije sve do dvadesetog stoljeća. Umjetnička djela sakralne i duhovne tematike unatoč tome nastaju još i danas.

Umjetnički amaterizam značajna je karika u ukupnoj kulturno-umjetničkoj produkciji jer pomaže u očuvanju narodne kulturne baštine i služi kao platforma za stvaranje novih umjetničkih djela. Festivalizacija se pojavila u 20. stoljeću te usustavila amatersku umjetničku produkciju.

Festival kršćanskog kazališta primjer je dobre prakse očuvanja tradicije afirmativne religijske tematike naslijeđene iz prošlosti kroz suvremenu praksu festivalizacije umjetničkog amaterizma.

Dramska udruga Proložac/Split, "Veronikin rubac", foto: Promo

Literatura

Botica, Ivan, „Glagoljaštvo prvih desetljeća 20. stoljeća u Nižićevim bilješkama“. U: *Radovi - Zavod za hrvatsku povijest (0353-295X)*, 47/2015, str. 255-281.

Botica, Ivan; Galović, Tomislav; Kuhar, Kristijan (ur.) *Međunarodni znanstveni skup: Trećoredska glagoljaška tradicija u europskom kontekstu (Zagreb, 27. – 28. IX. 2013.) – Raspored rada i sažetci izlaganja = International Scientific Conference: Tertiary Glagolitic Tradition in European Context (Zagreb, 27 – 28 September 2013)*. Provincija franjevac trećoredaca glagoljaša – Hrvatsko katoličko sveučilište – Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu/FF-press – Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu – Institut za povijest umjetnosti – Staroslavenski institut, Zagreb 2013.

Ceribašić, Naila, „Festivalizacija hrvatske tradicijske glazbe u 20. stoljeću“. U: *Hrvatska glazba u 20. stoljeću*. Matica Hrvatska, Zagreb 2009., str. 241-266.

eZadar.hr, „Svjetlost dolazi 2018.“: Odabrano 14 izvođača koji će nastupiti na festivalu“. <https://ezadar.rtl.hr/kultura/2781313/svjetlost-dolazi-2018-odabrano-14-izvodjaca-koji-ce-nastupiti-na-festivalu/> (posjet 8.4.2018).

Festival kršćanskog kazališta. <http://www.festkk.hr> (posjet 8.4.2018).

Festival kršćanskog kazališta (a). https://www.facebook.com/festivalkrskaz/?ref=br_rs (posjet 8.4.2018).

Glazbena mladež Split, „22. Međunarodni zbarski festival CRO PATRIA 2018./ Natječaj za nove zbarske skladbe / 22 International Choral Festival CRO PATRIA 2018/ Competition for newchoralcompositions“. <http://www.gmsplit.hr/22-medunarodni-zbarski-festival-cro-patria-2018-natjecaj-nove-zbarske-skladbe> (posjet 8.4.2018).

Hrvatski Areopag, „Započinje prvi festival kršćanskoga kazališta“. <https://www.areopag.hr/evangelizacija/zapocinje-prvi-festival-krscanskoga-kazalista> (posjet 8.4.2018).

Hrvatski sabor kulture. <http://www.hrsk.hr/> (posjet 7.4.2018)

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, „Sveta Cecilija“. <https://www.kbf.unizg.hr/sveta-cecilija> (posjet 8.4.2018).

Kovačević, Ana, „Glagoljska knjiga i srednjovjekovno društvo: početak demokratizacije pismenosti i učenosti u Hrvatskoj“. U: *Drugi međunarodni znanstveni skup Knjiga i društvo: socijalna, filološka i intelektualna povijest i sadašnjost knjige*. Split, 29. - 30. rujna 2016. Programska knjižica (ur. Sandi Antonac, Ivanka Buzov, Dobriša Zvonarek). Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Filozofski fakultet u Splitu, Književni krug Split, Zagreb 2016., str. 15-17. (izlaganje).

KRAPINA fest. <http://www.krapinafest.com> (posjet 8.4.2018).

Lasić, Hrvoje, „Kršćanski svjetonazor - inspiracija i ozračje odgoja i slobode“. U: *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 48/1993. Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, str. 547-564. (izlaganje).

Mihaljević, Vine, „Dinamički odnos između religije i kulture“. U: *Divan je kićeni Srijem. I. međunarodni znanstveno-stručni skup: Identitet Srijema u prošlosti i sadašnjosti* (ur. Sandra Cvikić i Krešimir Bušić). Općina Nijemci, Nijemci 2008., str. 9-26.

Mišić, Anto, „"Milanski edikt" 313. godine i krize u ranom kršćanstvu“. U: *Kako preživjeti krizu?* (ur. Ivan Koprek). Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb 2013., str. 137-164.

Nedić, Slavko, „20 godina festivala 'Hodočašće u došašće'“. <https://www.bitno.net/najave/hodocasce-u-dosasce> (posjet 8.4.2018).

Nikčević, Sanja, „Bibliografija cjelokupna“. <http://www.sanjanikcevic.com/bibliografija.html> (posjet 8.4.2018).

Nikčević, Sanja, „Drugi Festival kršćanskog kazališta – predstave koje vraćaju Boga u teatar“. <https://www.bitno.net/kolumne/zivot-pod-reflektorima-vjere/drugi-festival-krscanskog-kazalista-predstave-koje-vracaju-boga-teatar> (posjet 8.4.2018).

Nikčević, Sanja, „Kršćansko kazalište danas“. U: *Vijenac*, 556/2015. Matica hrvatska, Zagreb, <http://www.matica.hr/vijenac/556/Kr%C5%A1%C4%87ansko%20kazali%C5%A1te%20danas> (posjet 8.4.2018.).

Nikčević, Sanja, „Riječ selektora: Četiri razloga zbog kojih me raduje pokretanje prvog Festivala kršćanskog kazališta“. <https://www.bitno.net/kolumne/rijec-selektora-cetiri-razloga-zbog-kojih-me-raduje-pokretanje-prvog-festivala-krscanskog-kazalista/> (posjet 8.4.2018).

N., N., „Glagoljaštvo“. U: Hrvatski obiteljski leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., <http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=12763> (posjet 8.4.2018).

N., N., „Kršćanstvo“. U: *Hrvatski obiteljski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., <http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=20965> (posjet 8.4.2018).

Popović, Ana, „Spajanje suvremenog sa srednjovjekovnim: kršćansko kazalište“. U: *OKNO Osječke katoličke novosti*, 1(30)/2018, Osječki istočni dekanat, Osječki zapadni dekanat, Čepinski dekanat, Osijek, str. 26-27.

Raguž, Ivica, „Kršćanski – katolički svjetonazor prema Romanu Guardiniju“. U: *Diacovensia: teološki prilozi*, 23/2015. Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Đakovo, str. 277-290.

Splitsko-makarska nadbiskupija, „Natječaj za festival duhovne glazbe Sudamja fest 2018“. <https://smn.hr/17-mladi/3127-natjecaj-za-festival-duhovne-glazbe-sudamja-fest-2018> (posjet 8.4.2018).

Škrbić Alempijević, Nevena; Kelemen, Petra, „Festivalizacija baštine“. Pozvano predavanje u okviru 15. međunarodnog festivala čipke, Lepoglava, 2011. (izlaganje).

Vidfest 2018. <http://vidfest.com> (posjet 8.4.2018).

Župa Vodnjan, „Iskrice – dječji festival duhovne glazbe“. <http://zupavodnjan.com/dogadanja/iskrice-djecji-festival-duhovne-glazbe> (posjet 8.4.2018).

---

[1] Nikčević, Sanja, „[Kršćansko kazalište danas](#)“. U: *Vijenac*, 556/2015. Matica Hrvatska, Zagreb, (posjet 8.4.2018.).

[2] Više o postulatima kršćanskog svjetonazora: Lasić, Hrvoje, „Kršćanski svjetonazor - inspiracija i ozračje odgoja i slobode“. U: *Obnovljeni život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 48/1993. Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, str. 547-564; Raguž, Ivica, „Kršćanski – katolički svjetonazor prema Romanu Guardiniju“. U: *Diacovensia: teološki prilozi*, 23/2015. Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Đakovo, str. 277-290.

[3] Mihaljević, Vine, „Dinamički odnos između religije i kulture“. U: *Divan je kićeni Srijem. I. međunarodni znanstveno-stručni skup: Identitet Srijema u prošlosti i sadašnjosti* (ur. Sandra Cvikić i Krešimir Bušić). Općina Nijemci, Nijemci 2008., str. 9.

[4] O Milanskom ediktu i njegovoj ulozi u širenju kršćanstva vidi više u: Mišić, Anto, „Milanski edikt" 313. godine i krize u ranom kršćanstvu“. U: *Kako preživjeti krizu?* (ur. Ivan Koprek). Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb 2013., str. 137-164.

[5] Općenito o razvoju kršćanstva vidi u: N., N., „Kršćanstvo“. U: [Hrvatski obiteljski leksikon](#), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., (posjet 8.4.2018).

[6] Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, „[Sveta Cecilija](#)“ (posjet 8.4.2018).

[7] Općenito o glagoljaštvu vidi u: N., N., „Glagoljaštvo“. U: Hrvatski obiteljski leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., <http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=12763> (posjet 8.4.2018).

[8] Usporedi: Kovačević, Ana, „Glagoljska knjiga i srednjovjekovno društvo: početak demokratizacije pismenosti i učenosti u Hrvatskoj“. U: *Drugi međunarodni znanstveni skup Knjiga i društvo: socijalna, filološka i intelektualna povijest i sadašnjost knjige. Split, 29. - 30. rujna 2016. Programska knjižica* (ur. Sandi Antonac, Ivanka Buzov, Ivanka Ivanka, Dobrila Zvonarek). Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Filozofski fakultet u Splitu, Književni krug Split, Zagreb 2016., str. 15-17. (izlaganje); Botica, Ivan, „Glagoljaštvo prvih desetljeća 20. stoljeća u Nižićevim bilješkama“. U: *Radovi - Zavod za hrvatsku povijest (0353-295X)*, 47/2015, str. 255-281.; Botica, Ivan ; Galović, Tomislav ; Kuhar, Kristijan (ur.) *Međunarodni znanstveni skup: Trećoredska glagoljaška tradicija u europskom kontekstu (Zagreb, 27. – 28. IX. 2013.) – Raspored rada i sažetci izlaganja = International Scientific Conference: Tertiary Glagolitic Tradition in European Context (Zagreb, 27 – 28 September 2013)*. Provincija franjevac trećoredaca glagoljaša – Hrvatsko katoličko sveučilište – Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu/FF-press – Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu – Institut za povijest umjetnosti – Staroslavenski institut, Zagreb 2013.

[9] [Hrvatski sabor kulture](#) (posjet 7.4.2018).

[10] Ceribašić, Naila, „Festivalizacija hrvatske tradicijske glazbe u 20. stoljeću“. U: *Hrvatska glazba u 20. stoljeću*. Matica Hrvatska, Zagreb 2009., str. 241.

[11] Isto, str. 241.

[12] Škrbić Alempijević, Nevena; Kelemen, Petra, „Festivalizacija baštine“. Pozvano predavanje u okviru 15. međunarodnog festivala čipke, Lepoglava, 2011. (izlaganje).

[13] Nedić, Slavko, „[20 godina festivala 'Hodočašće u došašće'](#)“ (posjet 8.4.2018).

[14] eZadar.hr, „Svjetlost dolazi 2018.“: [Odabrano 14 izvođača koji će nastupiti na festivalu](#)“ (posjet 8.4.2018).

[15] [KRAPINA fest](#) (posjet 8.4.2018).

[16] Splitsko-makarska nadbiskupija, „[Natječaj za festival duhovne glazbe Sudamja fest 2018](#)“ (posjet 8.4.2018).

[17] Glazbena mladež Split, „[22. Međunarodni zborni festival CRO PATRIA 2018./ Natječaj za nove zborni skladbe / 22 International Choral Festival CRO PATRIA 2018/ Competition for new choral compositions](#)“ (posjet 8.4.2018).

[18] Župa Vodnjan, „[Iskrice – dječji festival duhovne glazbe](#)“ (posjet 8.4.2018).

[19] [Vidfest 2018](#). (posjet 8.4.2018).

[20] [Festival kršćanskog kazališta](#) (posjet 8.4.2018).

[21] Nikčević, Sanja (bilj. 1.).

[22] Isto.

[23] Isto.

[24] [Festival kršćanskog kazališta](#) (bilj. 20.)

[25] Program je preuzet sa: Hrvatski Areopag, „[Započinje prvi festival kršćanskoga kazališta](#)“ (posjet 8.4.2018).

[26] Program je preuzet sa: Nikčević, Sanja, „[Drugi Festival kršćanskog kazališta – predstave koje vraćaju Boga u teatar](#)“ (posjet 8.4.2018).

[27] Nikčević, Sanja (bilj. 26.).

[28] Usporedi: Popović, Ana, „Spajanje suvremenog sa srednjovjekovnim: kršćansko kazalište“. U: *OKNO Osječke katoličke novosti*, 1(30)/2018, Osječki istočni dekanat, Osječki zapadni dekanat, Čepinski dekanat, Osijek, str. 26-27.

[29] Program je preuzet sa: [Festival kršćanskog kazališta](#) (bilj. 20.).

[30] Nikčević, Sanja (bilj. 1.), (bilj. 26.), „[Riječ selektora: Četiri razloga zbog kojih me raduje pokretanje prvog Festivala kršćanskog kazališta](#)“ (posjet 8.4.2018).

[31] Bibliografija red. prof. Sanje Nikčević dostupna je na: Nikčević, Sanja, „[Bibliografija cjelokupna](#)“ (posjet 8.4.2018) i obuhvaća i znanstvene i popularne članke.

[32] [Festival kršćanskog kazališta](#) (bilj. 20.).

[33] Isto, <http://www.festkk.hr/odjeci-u-medijima>.

[34] [Festival kršćanskog kazališta](#) (a) (posjet 8.4.2018).